

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Katowice, dnia 18 listopada 2011 r.

**Pani
Joanna Strzelec-Łobodzińska
Prezes Zarządu
Kompanii Węglowej SA
w Katowicach**

LKA-4101-08-01/2011/P/11/132

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Oddziale Kompanii Węglowej SA KWK „Sośnica-Makoszowy”, zwanej dalej „Kopalnią”, w zakresie usuwania przez przedsiębiorstwa górnicze szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego w okresie 2008 r. - 2011 r. (I kwartał).

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 26 października 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Pani Prezes niniejsze wystąpienie pokontrolne.

NIK ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, działania Kopalni w zakresie spraw objętych kontrolą, natomiast negatywnie ocenia realizację obowiązków wynikających z posiadanej koncesji na wydobywanie kopaliny na obszarze gminy Gierałtowiec.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące oceny częściowe i ustalenia kontroli:

1. NIK ocenia pozytywnie działania Kopalni w celu rzetelnego ustalania skutków prowadzonej działalności w aspekcie występowania szkód górniczych.

1.1 W Kopalni, w okresie objętym kontrolą, obowiązywały wprowadzone przez Zarząd Spółki zasady regulujące tryb postępowania przy usuwaniu szkód wyrządzonych ruchem

¹ Dz. U. z 2007 r., Nr 231, poz. 1701, ze zm.

zakładu górniczego. Dyrektor Techniczny Kopalni ustalił, zarządzeniami wewnętrznymi, m.in.: składniki cenotwórcze dla robót remontowych i zasady zawierania umów wykonawczych w zakresie naprawy szkód górniczych oraz powołał komisję opiniującą wypłaty jednorazowego odszkodowania z tytułu szkód górniczych. Ustalone procedury eliminowały jednoosobowe rozstrzygnięcia, oparte na zasadzie uznaniowości oraz swobodnej ocenie wniosku.

- 1.2 Kopalnia przed sporządzeniem planów ruchu, celem realizacji warunków koncesji, wykonała inwentaryzację obiektów kubaturowych i liniowych w zasięgu wpływów projektowanej eksploatacji, na podstawie której dokonano analizy charakterystyki zagospodarowania powierzchni i weryfikacji odporności obiektów na prognozowane wpływy projektowanej eksploatacji, a dane te zamieszczono w części szczegółowej planu ruchu.
- 1.3 Kopalnia dopiero od 2010 r., w celu ograniczenia wpływów eksploatacji górniczej na obiekty kubaturowe, w ramach działań profilaktycznych, prowadziła „Książkę kontroli obiektów” dla budynków, których odporność statyczna była niższa od kategorii planowanych wpływów, w której odnotowywano terminy przeprowadzanych kontroli ich stanu technicznego. Na podstawie analizy danych zawartych w „Książce (...)”, Kopalnia w maju 2010 r. wystąpiła do pięciu właścicieli budynków mieszkalnych, narażonych na wpływy projektowanej eksploatacji, z propozycją wykonania dodatkowych zabezpieczeń obiektów oraz zawarła ugody, w oparciu o które wykonuje te roboty.
- 1.4 Kopalnia realizowała warunki zawarte w postanowieniach Wójta gminy Gierałtówice, opiniujących plany ruchu na lata 2007-2009 i 2010-2012. Jednym z warunków pozytywnego zaopiniowania ww. planów było wprowadzenie do nich zobowiązań wynikających z porozumień w *sprawie warunków techniczno organizacyjnych i społecznych prowadzenia eksploatacji na terenie gminy Gierałtówice*². Analiza zobowiązań ujętych w porozumieniu z 2009 r. wykazała, że były one umieszczone w planie ruchu i zrealizowane bądź były w trakcie realizacji. Jedynym zadaniem, którego nie zrealizowano była regulacja potoku Chudowskiego, w ramach likwidacji zagrożenia powodziowego. Główną przeszkodą w realizacji tego zadania były trudności w pozyskiwaniu przez Kopalnię praw do dysponowania gruntami wzdłuż cieku, które były własnością osób fizycznych.

² Porozumienia nr 5/2006/S-M z dnia 26 października 2006 r. oraz nr 1/2009/S-M z dnia 10 grudnia 2009 r. zawarte pomiędzy Wójtem Gminy Gierałtówice a KWK „Sośnica – Makoszowy”.

1.5 W latach 2008-2010 do Kopalni wpłynęło 1 810 wniosków o naprawienie szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego, w tym 1 764 dotyczyło sektora prywatnego. Z ogólnej liczby wniosków 87 uznano za niezasadne. Kopalnia w tym okresie na likwidację szkód górniczych wydatkowała 49 206,2 tys. zł.

Analiza wniosków³ wykazała, że rozpatrywano je zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie procedurami. Kopalnia ujmowała w ewidencji oraz każdorazowo opracowywała dla nich opinię górnico-geologiczną, stanowiącą podstawę do uznania szkody. Identyfikacji szkody dokonywano na podstawie oględzin i wykonanych opinii budowlanych. Wartość nakładów niezbędnych na naprawę szkody określano na podstawie kosztorysów, zatwierdzanych przez specjalnie powołaną w tym celu komisję. Analiza akt poszczególnych spraw wykazała, że większość poszkodowanych, odbierając protokołem wykonanie robót naprawczych, potwierdzała dobre ich wykonanie przez firmy wykonujące remont i tylko w dwóch przypadkach, w toku prowadzonych prac przez wykonawcę wybranego przez Kopalnię, poszkodowani zrezygnowali z ich usług i zawarli umowy na przeprowadzenie prac we własnym zakresie. Ponadto stwierdzono, że w jednym przypadku⁴, dotyczącym wypłaty odszkodowania w trybie art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. *Prawo geologiczne i górnicze*⁵, w analizie techniczno-ekonomicznej, oprócz kosztów koniecznych do poniesienia na naprawę szkód powstałych wskutek eksploatacji, uwzględniono hipotetyczne koszty przyszłych remontów, przez co łączny koszt przywrócenia stanu pierwotnego był wyższy od wartości odtworzenia nieruchomości⁶. Wprawdzie było to zgodne z § 2 pkt 4 ppkt 6 „Zasad sporządzania analiz techniczno-ekonomicznych napraw szkód wyrządzonych ruchem zakładu górniczego w obiektach budowlanych”⁷, to - w ocenie NIK - zapisy ww. zarządzenia stały w sprzeczności z art. 95 ust. 1 *Pgg*, zgodnie z którym wypłata odszkodowania możliwa jest m.in. w przypadku, gdy koszty przywrócenia stanu poprzedniego rażąco przekraczają wielkość poniesionej szkody.

2. Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działania Kopalni w zakresie realizacji obowiązków wynikających z posiadanej koncesji na wydobywanie kopaliny.

³ przeprowadzone na podstawie losowo wybranych 21 wniosków (7 z 2008 r., 8 z 2009 r., 5 z 2010 r. i 1 z 2011 r.)

⁴ Z 11 analizowanych wniosków o wypłatę odszkodowania w trybie art. 95 ust. 1

⁵ Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm. zwana dalej „ustawa *Pgg*”.

⁶ Ugoda nr 26/2011TMG-MGSI Odszk – koszt remontów bieżących budynku mieszkalnego i ogrodzenia wyniósł odpowiednio 170.513 zł i 20.308 zł, hipotetyczny koszt przyszłych remontów wyniósł odpowiednio 170.000 zł i 18.000 zł, a wartość odtworzeniowa wynosiła odpowiednio 271.200 zł i 21.700 zł.

⁷ Załącznik nr 1 do Zarządzenia Nr ZP/9/2008 Prezesa Zarządu Kompanii Węglowej SA z dnia 21 lutego 2008 r. w sprawie zmiany Zarządzenia Nr ZP/39/2004 Prezesa Zarządu KW SA z dnia 7 września 2004 r. w sprawie wykonania niektórych postanowień „Instrukcji w sprawie trybu i zasad postępowania przy usuwaniu szkód wyrządzonych ruchem zakładu górniczego.

Kopalnia w okresie objętym kontrolą prowadziła działalność w obszarach górniczych „Makoszowy II” i „Sośnica III”, położonych na terenie miast: Zabrze, Rudy Śląskiej, Mikołowa i Gliwic oraz Gminy Gierałtowiec, na podstawie koncesji udzielonych przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa⁸. Koncesje zobowiązywały Kopalnię m.in. do wydobywania kopaliny zgodnie z wymaganiami ochrony środowiska, określonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego⁹, w sposób nienaruszający, określonego tymi planami, przeznaczenia terenów oraz stosowania systemów eksploatacji ograniczających powstawanie szkód górniczych. Złoże „Makoszowy” eksploatowano systemem ścianowym z zawałem stropu, w oparciu o Projekt zagospodarowania złoża (*Pzz*)¹⁰ oraz zmieniające go dodatki nr 4 i 5. Dodatek nr 5 do *Pzz*¹¹ sporządzono w związku ze zmianą koncepcji zagospodarowania złoża, wynikającą m.in. z ograniczeń w eksploatacji sąsiadującego złoża „Sośnica”, wprowadzonych w *mpzp* dla gminy Gierałtowiec, oraz brakiem możliwości usunięcia szkód górniczych na ciekach wodnych na terenie tej Gminy. Skutkiem zmian *Pzz* było wyłączenie części zasobów operatywnych Kopalni z eksploatacji¹² oraz znaczne jej ograniczenie¹³, przy jednoczesnym zaprojektowaniu eksploatacji w partiach pokładów dotąd nie zaliczanych do przemysłowych. NIK zwraca uwagę, że przedstawione w załącznikach graficznych do dodatku nr 5 do *Pzz* wielkości osiadań terenu są większe niż dopuszczone w *mpzp* gminy Gierałtowiec, tzn. że już na etapie projektowania eksploatacji zakładano naruszenie warunków określonych w *mpzp*. Kierownik Działu Mierniczo Geologicznego Kopalni wyjaśnił, że wynika to z przyjęcia do obliczeń wszystkich możliwych parcel, pomimo że nie we wszystkich Kopalnia będzie w stanie w okresie koncesyjnym podjąć eksploatację. Dodatkowo wyjaśnił, że Kopalnia na bieżąco będzie prowadzić analizę wpływów, tak aby obniżenia nie przekroczyły wielkości prognozowanych w *mpzp*.

W trakcie czynności kontrolnych ustalono, że w 8 rejonach gminy Gierałtowiec wpływy dokonanej eksploatacji skutkowały przekroczeniem prognozowanych w *mpzp* izolacji osiadań w granicach 0,10-1,30 m, co było niezgodne z postanowieniami pkt. 5 ppkt. c koncesji¹⁴. Zarząd Spółki tłumaczył to tym, że wielkości możliwych osiadań

⁸Koncesja nr 115/94 z dnia 27 lipca 1994 r. dla złoża „Makoszowy” objętego obszarem górniczym „Makoszowy II” i koncesja nr 59/94 z dnia 21 kwietnia 1994 r. dla złoża „Sośnica” objętego obszarem górniczym „Sośnica III”

⁹zwany dalej „*mpzp*”.

¹⁰Zatwierdzony przez MOŚZNiL w dniu 8 maja 1996 r.

¹¹Przyjęty przez Ministra Środowiska bez zastrzeżeń w dniu 29 grudnia 2010 r.

¹²4.206 tys. ton zasobów operatywnych wyłączonych z eksploatacji górniczej w *mpzp* gminy Gierałtowiec.

¹³1.388 tys. ton zasobów operatywnych dopuszczonych do eksploatacji w *mpzp* z II kategorią wpływów.

¹⁴koncesja nr 59/94 z dnia 21 kwietnia 1994 r. udzielona KW SA na wydobywanie węgla z złoża „Sośnica”.

w *mpzp* określono na podstawie prognoz, a prowadzone po uchwaleniu *mpzp* roboty górnicze wymusiły weryfikację planów eksploatacyjnych, z uwagi na stwierdzone uwarunkowania geologiczno-górnice. Prowadzenie eksploatacji zgodnie z powstałymi na etapie sporządzania *mpzp* założeniami mogłoby stanowić zagrożenie dla ruchu zakładu górniczego. Gmina Gierałtowice, w trakcie kontroli, zleciła wykonanie analizy obniżeń terenu w latach 2005–2011 w stosunku do prognozowanych w *mpzp*. Analiza wykazała dodatkowe obszary, w których przekroczone dopuszczalne w *mpzp* osiadania terenu o wielkości powyżej 1 m¹⁵. NIK zwraca uwagę, że w bezpośrednim sąsiedztwie miejsc, w których zanotowano przekroczenia występują izoliny o wartości zero, tzn. że dalsza eksploatacja w tym rejonie spowoduje przekroczenie wartości granicznych.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- **zaprzestanie eksploatacji naruszającej warunki posiadanych koncesji.**

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Panią Prezes, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosku lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Pani prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosku, zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.

¹⁵ 1. Obszar położony w części zachodniej, przy granicy z miastem Knurów, rejon ulic Obrońców Granicy i Zgrzebnioka. 2. Obszar położony w części północnej, rejon Przyszowic, rozciągający się wzdłuż ulicy Gliwickiej. 3. Obszar położony w części wschodniej, rejon Chudowa ok. 500 metrów na północ od ulicy Topolowej. 4. Obszar położony w części północnej, rejon Paniówki, bezpośrednio przylegający do ulicy Gliwickiej.